OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-10

KONU MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ'NDE ROMAN

Millî Edebiyat Dönemi, 1911'den 1923 yılını -Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen süreyi- kapsayan edebî dönemdir. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle başlayan "Türkçülük" akımı, "edebiyatta millî kaynaklara dönme" fikrini beraberinde getirmiştir. Bu anlayış doğrultusunda eserler veren sanatçılar, sade dil kullanmaya ve eserlerinde yerli hayatı konu edinmeye başlamışlardır. Bu amaçla Arapça-Farsça kelimelerden uzak, saf Türkçe kelime kullanımını benimsemişlerdir. Yerli hayatı konu ele alma konusunda Mehmet Emin Yurdakul, Mehmet Âkif Ersoy gibi şairler ile Refik Halid Karay, Reşat Nuri Güntekin gibi roman ve hikâye yazarları ön plana çıkmışlardır. Tanzimat ve Servetifünun dönemlerinde hikâye ve romanda konu edilen olaylar için mekân İstanbul iken Millî Edebiyat Dönemi'nde İstanbul'un dışına çıkılmıştır. Yurdun her bir köşesi mekân olarak kullanılmış, köy ve taşra hayatı da edebiyattaki yerini almıştır. Böylelikle her tabakadan insanın yaşantısı, roman ve hikâyede konu olarak kullanılmıştır.

Halide Edip'in Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye; Yakup Kadri'nin Yaban; Samim Kocagöz'ün Kalpaklılar; Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı; Tarık Buğra'nın Küçük Ağa gibi eserleri Kurtuluş Savaşı'nın işlendiği eserlerden bazılarıdır.

Millî Edebiyat Dönemi roman ve hikâye yazarları arasında Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halid Karay, Falih Rıfkı Atay, Aka Gündüz gibi isimler yer alır. Bu dönemde yer alan sanatçıların büyük bir kısmı Cumhuriyet Dönemi'nde de eserler vermiştir.

ATEŞTEN GÖMLEK

Kurtuluş Savaşı yıllarını ele alan ilk roman olan Ateşten Gömlek, ilk olarak 1922 yılında İkdam gazetesinde bölümler hâlinde, 1923 yılında ise kitap olarak yayımlanmıştır. Roman, Halide Edip'in Yakup Kadri'ye yazdığı bir mektupla başlar. Halide Edip bu mektupta, aslında Yakup Kadri'nin Ateşten Gömlek adlı bir eser yazacakken neden kendisinin yazdığını belirtir. Eser, Peyami'nin günlüklerinden oluşmaktadır. Ancak Ayşe'nin yazdığı mektuplar da romanda önemli bir yere sahiptir. Çünkü bazı gelişmeler, Ayşe'nin mektupları aracılığıyla öğrenilmektedir.

OLAY ÖRGÜSÜ: İzmir'de Yunan askerleri tarafından eşi ve oğlu öldürülen Ayşe, İstanbul'a gelir. Roman kahramanı Ayşe'nin etrafında birçok vatanseverin toplanması ve küçük gruplar hâlinde başlayan mücadelenin zaferle sonuçlanan Kurtuluş Savaşı'na evrilmesi, asıl olay örgüsünü oluşturur. Ayrıca roman kahramanlarından İhsan ile Peyami'nin Ayşe'ye olan aşkları da romana sürükleyicilik ve heyecan katmıştır.

ZAMAN: Romanda anlatılan olayların yaşandığı zamanlar İzmir'in işgal edildiği günleri (1919) ve Kurtuluş Savaşı yıllarını (1919-1922) göstermektedir.

MEKÂN: Romanda olaylar; İstanbul, İzmir, Sakarya, Ankara ve Anadolu'nun belli bölgelerindeki yerlerde geçmektedir.

ÇATIŞMA: Romandaki temel çatışma, özgürlük ve manda çatışmasıdır.

TEMA: Vatan aşkı ve özgürlük.

KONU: İzmir'den sonra İstanbul'un işgal edilmesi; Cemal, İhsan, Peyami ve Ayşe gibi vatanseverlerin Anadolu'ya geçerek kurtuluş mücadelesine katılmaları; çetelerle yapılan mücadeleler konu edilmiştir.

BAKIŞ AÇISI: Anlatıcı, yaşananlarla beraber kahramanların bazı düşüncelerini de ortaya koymaktadır. Bu durum, romanda hâkim bakış açısının kullanıldığını göstermektedir. Yer yer kahraman bakış açısı ile oluşturulmuş anlatıma da rastlanmaktadır.

ANLATICI: 3. kişili anlatıcı başta olmak üzere bazı bölümlerde 1. kişili anlatıcıya da rastlanmaktadır.

HALİDE EDİP ADIVAR (1882-1964): İstanbul'da doğan yazar, Üsküdar Amerikan Kız Kolejini bitirdi. Çeşitli okullarda öğretmenlik ve müfettişlik görevlerinde bulundu. Millî Mücadele'ye katıldı. Cumhuriyet'in ilanından sonra Avrupa ve Amerika'da bir süre kalan Halide Edip, İstanbul'a döndüğünde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörlüğü görevinde bulundu. Sonra İzmir milletvekili olarak görev yaptı. Millî Edebiyat anlayışını benimsedi. Edebiyatımızda romanları ile tanınan sanatçı, ilk romanlarında aşk temasını işledi ve kadın psikolojisi üzerinde durdu. Eserlerinde karakter yaratma konusunda oldukça başarılı olan yazar, özellikle eserlerindeki "kadın karakter"lerle bunu gösterdi. Bu kadın kahramanlar, etrafındakileri hemen etkisi altına alabilen güçlü kişilerdir. Eserlerinde Kurtuluş Savaşı, Türkçülük akımı, sosyal çevre gibi konuları işleyen sanatçı; tasvirlerinde realist bir bakış açısı kullanmıştır. Roman, hikâye, anı, tiyatro gibi pek çok türde eser veren sanatçının Seviyye Talib, Handan, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Zeyno'nun Oğlu, Sinekli Bakkal, Tatarcık roman; Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt hikâye; Türk'ün Ateşle İmtihanı anı; Kenan Çobanları, Maske ve Ruh tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

SORULAR

Soru 1:
Halide Edip romanlarını yazmadaki tavrını: "Romancılıkta mutlaka zihnimde konunun planını yaparım. Bütün olayı düşünürüm. Mesela hâkim vasıflar nasıl olacak, ötekiler etraflarında nasıl yaşayacaklar? Bazen bölümler ile sonuç ilişkisini zihnimde yaşatırım. Ondan sonra kolayca yazarım. Yalnız kitabın orta yerine gelince karakterler bana hâkim olur, ben onlara değil... Mesela ilk satırlardan o sayfaya kadar hükmümün altında yürüttüğüm, idare ettiğim şahsın bana karşı isyan ettiği zamandan sonraki gidişini, yaşayışını bazen beğenmem. Fakat o hareketler o kadar öyle olmalıdır ki artık o şahıslar istediklerini yaparlar." sözleriyle anlatır. **Bu parçayla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?**

A) Halide Edip'in eserlerinde karakterler yazarından bağımsız bir kişiliğe bürünür.

B) Roman kahramanlarının tutarsızlığı yazarın onlar üzerindeki hâkimiyetini engellemektedir.

C) Yazarın romanlarında bölümler ile sonuç birbirinden oldukça farklıdır.

D) Halide Edip romanlarında oluşturduğu planın dışına çıkmaktadır.

E) Halide Edip, genellikle romanlarında ortaya koyduğu kahramanları beğenmemektedir.

Cevap: A

Soru 2:
Aşağıdaki eserlerden hangisi türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) Yeşil Gece
B) Falaka
C) Tatarcık
D) Hüküm Gecesi
E) Handan

Cevap: B

Soru 3:
Birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlar, sadece titreye tireye bakışıyorlar; dudaklarıyla birbirlerine gülümsemeye çalışırken gözleri yaşlarla perdeleniyordu. Müjgân, bu dakikanın güçlüğünü hissetti. Feride'yi elinden tutup Kâmran'ın önüne getirdi. Ağır manalarla dolu bir sesle: – Teyze çocukları hemen hemen kardeş demektir. Feride'nin erkek kardeşi olmadığı için sen, doğrudan doğruya onun ağabeyi sayılırsın Kâmran. Kardeşine "Hoş geldin." desene!

Aşağıdakilerin hangisinde bu parçada sözü edilen roman ve bu romanın yazarı bir arada verilmiştir?

A) Eskici - Refik Halit Karay
B) Çalıkuşu - Reşat Nuri Güntekin
C) Ateşten Gömlek - Halide Edip Adıvar
D) Dokuzuncu Hariciye Koğuşu - Peyami Safa
E) Kiralık Konak - Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Cevap: B